

Malmö Högskola
Lärarytbildningen

Examensarbete
10 poäng

”Barn kan säga allt själva genom lek”

En studie gjord i Perugia, Italien

”Children can express anything they want by playing”

Charlotte Bjernryd
Madelaine Friberg

Lärarexamen 140 poäng
Barndoms- och ungdomsvetenskap
Höstterminen 2006

Handledare: Kristian Lutz
Examinator: Annika Månsson

Abstract

Titel: ”Barn kan säga allt själva genom lek” - En studie gjord i Perugia, Italien.
”Children can express anything they want by playing”

Författare: Bjernryd, Charlotte och Friberg, Madelaine

Referens: Bjernryd, Charlotte och Friberg, Madelaine (2006). *”Barn kan säga allt själva genom lek”* Malmö: Lärarutbildningen: Malmö Högskola.

I vårt arbete belyser vi hur två kommunala skolor i Perugia, Italien, tar tillvara på leken som ett redskap/metod inom undervisning. Vi har tagit del av vad som står i den italienska läroplanen om lek och hur de lärarstuderande upplever att lärarutbildningen i Perugia ställer sig till lek som en del av barns lärande. I teoribakgrunden definierar vi begreppet lek samt presenterar tre teoretiska inriktningar kring lek. Vår huvudfråga lyder; Vilken syn har några aktörer inom det italienska skolväsendet ifråga om leken som pedagogiskt redskap/metod? Vi valde att använda oss av enkäter, intervjuer, observationer och teckningar för att samla in vårt empiriska material. Vi delade ut enkäter till 15 stycken lärarstuderande, intervjuade två personer som har gått i skola i Perugia och som sett skolans utveckling. Under tiden vi befann oss ute på skola ett, lät vi 18 elever få uttrycka sina tankar om tre olika frågor gällande lek genom att rita teckningar. Genomgående i vårt resultat av denna studie, kan vi se en positiv syn på lekens betydelse för barn både när det gäller inläring och utveckling samt när det gäller leken som pedagogiskt redskap/metod i skolan.

Nyckelord: Lek, utveckling, lärande, kreativt lärande

Förord

Vi vill tacka alla som har hjälpt oss med att genomföra denna studie. Först och främst vill vi tacka Lärarförbundet som gav oss ett stipendium, vilket gjorde att vi kunde genomföra vår resa. Tack Kristian Lutz, vår handledare under detta examensarbete, för att du har stöttat oss hela vägen. Tack Conny Bjernryd för att du har agerat översättningsbyrå. Tack till alla i Perugia som har hjälpt oss under vår resa och för alla roliga och lärorika stunder vi fått uppleva tillsammans. Vi vill slutligen tacka varandra för ett gott samarbete och för en härlig och lärorik tid tillsammans.

Charlotte Bjernryd och Madelaine Friberg

Innehållsförteckning

1	Introduktion.....	9
2	Teoribakgrund.....	10
2.1	Definitioner av begreppet lek.....	10
2.2	Historisk syn på lek.....	11
2.3	Internationell syn på lek.....	11
2.4	Lek.....	12
2.5	Lärande.....	13
2.6	Lek- lärande.....	13
2.7	Centrala begrepp.....	15
3	Syfte och problemprecisering.....	16
3.1	Syfte.....	16
3.2	Problemprecisering.....	16
4.1	Metodval.....	18
4.1.1	Intervju och samtal.....	19
4.1.2	Observation och foton.....	19
4.1.3	Teckningar.....	19
4.1.4	Enkäter.....	20
4.2	Urval och undersökningsgrupp.....	20
4.2.1	Urval.....	20
4.2.2	Intervju och samtal.....	20
4.2.3	Enkäter.....	21
4.2.4	Teckningar.....	21
4.2.5	Presentation av verksamheterna.....	21
4.3	Genomförande.....	22
4.3.1	Vår resa.....	23
5	Det italienska skolsystemet.....	25
5.1	Den italienska läroplanen för Primary School.....	25
5.1.1	Specifika mål för inlärande.....	25
5.1.2	Lek och kreativitet i de olika ämnena och årskurserna.....	25
5.1.3	Specifika mål för inlärande avseende utbildning i ”Civil samvaro/ samlevnad” (utbildning i medborgarrätt, miljö, hälsa, näringslära och empati).....	26
5.2	Intervjuer om det italienska skolsystemet.....	27
5.2.1	Det italienska skolsystemet enligt Dante.....	27
5.2.2	Det italienska skolsystemet enligt Anna.....	28
6	Resultat.....	30
6.1	Utveckling och lärande i centrum.....	30
6.2	Synliggörande av leken i skolan.....	31
6.2.1	Lek som pedagogiskt redskap.....	31
6.2.2	Leken i form av kreativt lärande.....	34
6.2.3	Leken som pausunderhållning.....	35
6.3	Organisationen i klassrummet.....	35
6.4	Barnens känslor och motivation.....	36
6.4.1	Engagemang och frustration i klassrummet.....	36
6.4.2	Leken, barnens språk.....	37
6.5	Leken i läroplanen.....	37
6.5.1	Lek- på lärarens initiativ.....	37

7 Analys.....	39
7.1 Samband mellan lek och lärande.....	39
7.2 Lekens betydelse för barns utveckling	40
7.3 Lek i den italienska läroplanen.....	40
7.4 Ramarnas betydelse för elevernas lek och lärande i verksamheten	41
7.4.1 Fysisk miljö	41
7.4.2 Pedagogernas förhållningssätt.....	42
8 Diskussion	43
8.1 Lek för lärande och utveckling.....	43
8.1.1 Gärna lek, men inte överallt	43
8.1.2 Fri lek	44
8.2 Kreativt lärande	44
8.2.1 Tillvaratagandet av egenhändigt material	45
8.3 Det pedagogiska ledarskapet.....	45
8.4 Mötet med en annan kultur.....	46
8.5 Förslag till vidare forskning	47
8.6 Avslutande reflektion	48
9 Referenslista	49
Bilaga 1: Frågor till teckningarna (2006).....	51
Bilaga 2: Enkätfrågor till lärare och lärarstudenter (2006)	52

1 Introduktion

Vårt arbete är inriktat på vilken betydelse och utrymme leken har i lärandet på två olika skolor i den italienska staden Perugia.

Anledningen till att vi valde just detta ämnesområde är främst för att vi båda är intresserade av hur man kan nå kunskap bland elever på ett bra sätt, vilka redskap och vilka olika arbetssätt som gör att eleverna tycker att det är roligt och intressant att komma till skolan för att "lära". Vidare har vi valt att inrikta oss på hur lärare använder sig av just leken, som pedagogiskt redskap/metod, i skolan. I förskolan är lek i olika former av lärandesituationer och undervisning, självklar, kunskapen leks in. Däremot är leken inte lika självklar och definitivt inte lika synlig i skolan. Varför utnyttjar lärare inte leken som ett redskap i undervisningen på samma sätt i skolan? Anledningen till att vi valt att utföra undersökningen just på italienska skolor, är att Italien är ett land med betydelsefulla pedagogiska inriktningar som Montessori och Reggio Emilia, men hur ser det ut i de vanliga kommunala skolorna? Har leken någon självklar plats i dessa skolor eller syns den inte alls? Vi ser det som synnerligen betydelsefullt för oss som blivande pedagoger i både förskola och grundskolans tidigare år att försöka utnyttja leken för att främja barnens lärande. Då förskolan och skolans värld håller på att närma sig varandra anser vi att leken borde få en större plats i skolan än vad vi kan se att den har idag. För att få en inblick i, och möjligtvis en förklaring till, varför det ser ut som det gör i de italienska skolorna har vi tittat närmare på den Italienska läroplanen för Primary School.

Under arbetets gång har vi båda försökt att hjälpas åt och komplettera varandra så mycket som möjligt. Under vår resa då vi genomförde intervjuer hjälptes vi åt att skriva samt föra samtal och ställa intervjufrågor. Vi har tillsammans utformat frågor till våra enkäter och teckningar efter diskussion kring upplägg och innehåll. Det är viktigt att komma ihåg att analysen och resultatet är *vår* egen tolkning av vårt material. Av etiska skäl har vi valt att låta alla namn i detta arbete vara fingerade. För att strukturera upp vårt examensarbete har vi använt oss av Bjerstedt (1997).

2 Teoribakgrund

Detta kapitel har vi valt att dela upp i fyra delar. Då begreppet lek är ett brett begrepp, med många olika betydelser, har vi i första delen försökt att klargöra begreppet. I den andra och i den tredje delen presenterar vi den historiska respektive den internationella synen på lek. I de sista delarna tar vi upp forskning med den inriktning på leken som vi har valt i detta arbete samt centrala begrepp.

2.1 Definitioner av begreppet lek

I Oxford English Dictionary (www.dictionary.oed.com) finns det över 100 olika definitioner på ordet lek. Lek är alltså mycket svår att definiera. Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson (2003) hänvisar till Ludwig Wittgensteins tankar om att se begreppet lek som ett ”rep”. Detta rep består av en mängd olika fibrer, vilka motsvarar de olika definitionerna av ”lek”. Det finns alltså inte någon gemensam helhet som kan definiera begreppet lek, utan många olika delar som tillsammans utgör den stora helheten. Enligt Evenshaug & Hallen (2001) styrs leken av en inre motivation där yttre påverkan stimulerar och sätter igång leken. Det är själva upplevelsen i leken som ger barnen mening då de får prova på olika karaktärer, både fantasifulla och verklighetsbaserade. När barnen leker får de chans att utforska och bearbeta sin omgivning och sig själva utifrån behov och intressen. Genom att barnen leker sker det en utveckling både intellektuellt, emotionellt, socialt och motoriskt.



Knutsdotter Olofsson (2003) menar att barnen genom leken kan bearbeta nya upplevelser för att kunna utvecklas och nå nya kunskaper. Leken hjälper barnen att för en stund stänga ute verkligheten och befinna sig i den trygga lekvärlden full av fantasi. Hon anser att leken hjälper barnen på ett lustfyllt, kreativt och kravlöst sätt att förhålla sig till verkligheten. ”Att leka är att kunna transformera verkligheten till något annat” (Knutsdotter Olofsson, 2003, s. 11). Vidare anser Knutsdotter Olofsson att, vi genom erfarenhet vet, att barn leker när de arbetar, de lär när de arbetar och de arbetar när de lär sig. Hon menar att det är fel att säga att lek är barns arbete eftersom ett arbete görs för nödvändighet, överlevnad och trivsel, medan lek är en frivillig och målinriktad aktivitet som sker för skojs skull med barnets eget mål och intresse i centrum.

2.2 Historisk syn på lek

Lek har diskuterats genom alla tider och redan på Platons tid, för flera tusen år sedan, uppmärksammades lekens betydelse. Platon menade att lek skulle vara grunden till all utbildning eftersom han ansåg att man lärde sig bättre genom lekfull och lustfylld undervisning. Även Aristoteles såg leken som betydelsefull och menade att barn inte kunde utveckla naturliga anlag på egen hand. Han talade för samspelet med andra för att lära känna sig själv och på så sätt utveckla sin personlighet. Därefter fortsatte diskussionen kring leken och dess betydelse och leken fick en mer och mer naturlig del i barnens liv. I samband med att samhället förändrats, har även synen på lek förändrats och dagens forskare belyser framförallt lekens betydelse för barns utveckling. Tydligt genomgående för forskningen har också varit att leken, tiderna igenom, har setts som någonting positivt (Welén, 2003).

2.3 Internationell syn på lek

Det visar sig att vuxnas syn på lekens betydelse ser olika ut i hela världen mycket beroende på förutsättningar, tillgång till lekmaterial samt samhällets värdering när det gäller leken. Enligt Brodin m.fl (i Welén, 2003) är kulturen också något som spelar stor roll och det är vissa kulturer som inte anser att leken är viktig för barns utveckling oavsett vad forskningen visar på. I en hel del länder leker inte de vuxna med barnen och ser inte heller leken som något utvecklande, t.ex. i Indien, där det förekommer att barn redan från tidig ålder tvingas bidra till familjens försörjning genom att delta i arbetslivet. Under sådana omständigheter minskas utrymmet för barns lek, inom kulturen. Detta uppmärksammas internationellt med jämna mellanrum som brott mot FN:s barnkonvention, artikel 32: Skydd mot ekonomiskt utnyttjande. (<http://www.rb.se/sv/Barnkonventionen/LangaVersionen/>). Det finns även länder där leken betraktas som värdefull för barnens utveckling. Men här menas oftast begreppet lek att vara lika med fritidsaktiviteter. Den fria leken ses inte som lika värdefull och glöms därmed bort. Även leksaker och miljön kring barnen säger mycket om hur de vuxna ser på lekens betydelse för barnen (Welén, 2003).

2.4 Lek

Leken är enligt Vygotskij bra för barns tillfredsställelse av behov och känslor. Det sker många förändringar i barns vardag och dessa förändringar färgas av sig i barnens lek. På så sätt kan barnen bearbeta förändringarna på ett naturligt, tillfredsställelse och utvecklande sätt (Jerlang mfl, 2003). Vygotskij menar att alla människor är kreativa, även det lilla barnet. Den kreativa förmågan kallar Vygotskij för fantasi och det som utmärker fantasiprocessen finns i leken. Han menar att det inte finns någon motsättning mellan fantasi och verklighet. Grunden för barnets skapande finns i leken och där tolkar barnet sina upplevelser och ger dem liv. De estetiska och kulturella formerna finns redan levande i barns lek. När barn leker berättar de samtidigt en historia och därigenom hör lek och berättelse nära ihop. I leken använder sig barn utav situationer de har varit med om. Leken kan ses som ett eko av vad barnet har hört eller sett. Dessa situationer bearbetas i leken efter barnets egna behov och intressen och ser därför inte likadana ut sedan tidigare. Barns skapande i leken är viktig för dess utveckling och kan betraktas som en livsskola som fostrar barnen både andligt och fysiskt (Vygotskij, 1930/1995).

Även Knutsdotter Olofsson betonar kreativiteten och fantasin i barns lek. Under leken befinner sig barnen i ett förändrat medvetandetillstånd, där bara innehållet i leken är det centrala och den yttre världen är långt borta. I leken möts barnens inre och yttre värld och lekinnehållet består av barns upplevelser och erfarenheter. Precis som Vygotskij framhåller, påpekar Knutsdotter Olofsson att barnens upplevelser och erfarenheter inte återges i leken som de var från början, utan barnen omvandlar dessa för sina ändamål i just denna lek. Det hela blir en kreativ process (Knutsdotter Olofsson, 2003).

Precis som ovanstående teoretiker pekar Peter K. Smith (i Moyles, 1995) på att det som allra främst stimulerar kreativitet och fantasi hos barn, är just lek, då de får frihet och möjlighet att uttrycka sig på sitt eget sätt. Barn utvecklar olika färdigheter genom leken; sociala, intellektuella, kreativa samt fysiska. Lek med andra, socio-dramatisk lek, ger upphov för att utveckla språket och konstruktiv lek, den intellektuella utvecklingen och begreppsbildningen. Dessa färdigheter kan de sedan ha nytta av i skolan och dess undervisning. Smith pekar också på leken som gynnande för både finmotorik och den motoriska koordinationsförmågan.

Enligt Lindqvist (1996) har lek en avgörande roll för barns utveckling. Leken förbereder barnet för livet och gör livet förståeligt. Detta anser Lindqvist är viktigt att tänka på som pedagog, att man inom skolan bryter alla traditionella roller och bygger upp olika lekmiljöer i klassrummet för att främja lekens betydelse av att förstå den yttre verkligheten genom känslor och tankar.

Enligt Pramling Samuelsson (i Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999) utvecklas barn socialt, emotionellt, motoriskt och kognitivt när de leker. Barnen använder och tar till sig kunskap och begrepp som de lärt sig och även språket utvecklas genom leken. I leken tillsammans med andra lär de sig att förstå leksignaler vilket leder till utveckling av deras kommunikativa kompetens. Leken leder även till stimulans av fantasin och kreativiteten hos barnen, genom att de får utveckla och strukturera upp innehållet i sina lekar på egen hand. Pramling Samuelsson menar vidare att det är upp till de vuxna att skapa möjligheter för alla barn att leka och att ständigt skapa miljöer tillsammans med barnen för att stimulera barns lärande och utveckling i leken.

2.5 Lärande

Enligt John Dewey (i Säljö, 2000) är lärande en del av all mänsklig verksamhet. Lärandet finns med i varje vardagligt samtal, handling eller händelse och ger en möjlighet att användas i en framtida situation.- ”The very process of living together educates”. Lärande kan inte kopplas till bestämda situationer utan kan ske inom alla möjliga situationer, inte bara inom skola och undervisning. En viktig del av inläring sker inom vardagliga sociala situationer, då inläringen sker på ett naturligt sätt genom en otalig mängd olika situationer.

Lärande sker kontinuerligt, återskapas och förnyas ständigt parallellt med vår samhällsutveckling. Enligt Säljö (2000) är kommunikativa processer centrala när det gäller lärande ur ett sociokulturellt perspektiv. Genom kommunikation blir varje individ delaktig i färdigheter och kunskaper.

2.6 Lek- lärande

Vi ser tydligt att forskarna är överens om lekens positiva inverkan för lärande och utveckling hos barn. Olika typer av lek stimulerar och utvecklar olika färdigheter hos barnet vilket gör leken mångsidig för barns lärande och utveckling. Det finns genomgående en betoning på

kreativiteten i leken som betydelsefull för barns lärande och utveckling. Dewey (i Säljö, 2000) anser att lärande sker i alla möjliga situationer, inte minst i vardagliga, sociala förhållanden. Detta kan vi koppla till Vygotskijs (1930/1995) och Knutsdotter Olofssons (2003) tankar kring leken som ett bearbetande verktyg av barns upplevelser i vardagen. Genom olika vardagliga upplevelser sker ett lärande och när barnen får bearbeta sina upplevelser i leken befästs kunskapen ännu djupare. Sammanfattningsvis uppfattar vi en tydlig koppling mellan lek och lärande.

Men inte bara den renodlade leken ses som viktig för barns utveckling och lärande. Både Smith, Angela Anning och Tim Bruce (i Moyles, 1995) ser lekfulla aktiviteter som främjande för undervisningens målsättningar i de tidiga skolåren ur alla aspekter såsom sociala, intellektuella, kreativa och fysiska. Dessa lekfulla aktiviteter kan innefatta organiserade lekar, fysisk träning, berättelser eller rent konkreta uppgifter som att laga mat eller att städa ett klassrum.

I vår undersökning är det just dessa lekfulla aktiviteter som vi kommer att vara särskilt uppmärksamma på. Erfarenheten säger oss att vi kommer att se mycket av dessa aktiviteter under våra besök i de italienska skolorna. Detta kan vi också koppla till Deweys (i Säljö, 2000) resonemang kring att alla situationer kan vara lärande, inte bara den renodlade leken, vilket vi starkt håller med om.

För att ytterligare visa på det positiva samspelet mellan lek och lärande nämner vi Charlotte Tullgren (2003) som har gjort en undersökning kring pedagogisk styrning av lek i förskolan. Undersökningen genomfördes i fyra barngrupper på tre olika förskolor. De deltagande barnen var huvudsakligen mellan fyra och sex år. Tullgren valde ut förskolor där pedagogerna aktivt deltog i barnens lekar för att få de bästa förutsättningarna att studera både barn och vuxna i leken. Tullgren hade två frågeställningar som hon utgick ifrån: Vad i leksituationen blir föremål för pedagogisk styrning samt vilka tekniker använder pedagogerna för att styra barnen i leken.

Tullgren (2003) kom efter sin undersökning fram till att barnens lek uppmuntras och stöts av pedagogerna, som ser barnen som uppfinningsrika och aktiva. När det gäller lekens innehåll, styr pedagogerna bort barnen från obehagliga eller olagliga inslag i leken, för att istället styra in på det mer trevliga och lämpliga. Då pedagogerna ser leken som lärande

försöker de styra bort barnen från sådant som kan ge barn oönskade kunskaper, exempelvis våldslekar. Genom styrningen i leken på förskolan lär sig barnen många viktiga kunskaper för framtiden.

Vi har i vår teoribakgrund valt ut teorier som reflekterar vår syn på lek och lärande. Vi har även betonat lekens betydelse för barns utveckling på alla plan, dess mångsidighet och användbarhet i barns vardag och i skolan.

2.7 Centrala begrepp

Lek:

I detta arbete inriktar vi oss huvudsakligen på den kreativa och skapande processen i leken. Denna process betonas av Vygotskij (1930/1995) som oerhört viktig för barns utveckling då grunden för barnets skapande, enligt honom, finns i just leken. I leken tolkar barnet sina upplevelser och ger dem liv och de estetiska och kulturella formerna blir levande genom barns lek.

Lärande:

När vi talar om lärande i vårt arbete menar vi främst det lärande som sker genom kreativ, lekfull och lustfylld undervisning i skolan. Med stöd av Vygotskij (1930/1995) och Knutsdotter Olofsson (2003), definierar vi begreppet som den lärandeprocess som sker när barn tar till sig och omvandlar ny kunskap till sin egen och därmed lär sig något utav det.

Ramar:

Med ramar menar vi i detta arbete framförallt den fysiska miljön samt den psykosociala miljön med inriktning på pedagogernas förhållningssätt.

3 Syfte och problemprecisering

I följande kapitel förklarar vi vårt syfte med denna studie och preciserar vad det är vi vill utforska.

3.1 Syfte

Syftet är att undersöka och få insikt i vilken syn några aktörer inom det italienska skolväsendet har, ifråga om leken som pedagogiskt redskap/metod. Vi vill också titta närmare på hur dessa aktörer beskriver sambandet mellan lek och lärande och lekens inverkan på barns utveckling. Vidare kommer vi att titta på vad den italienska läroplanen för Primary School säger om lek. En annan punkt vi ser som intressant är hur ramarna är utformade kring verksamheten när det gäller elevernas lek och lärande.

3.2 Problemprecisering

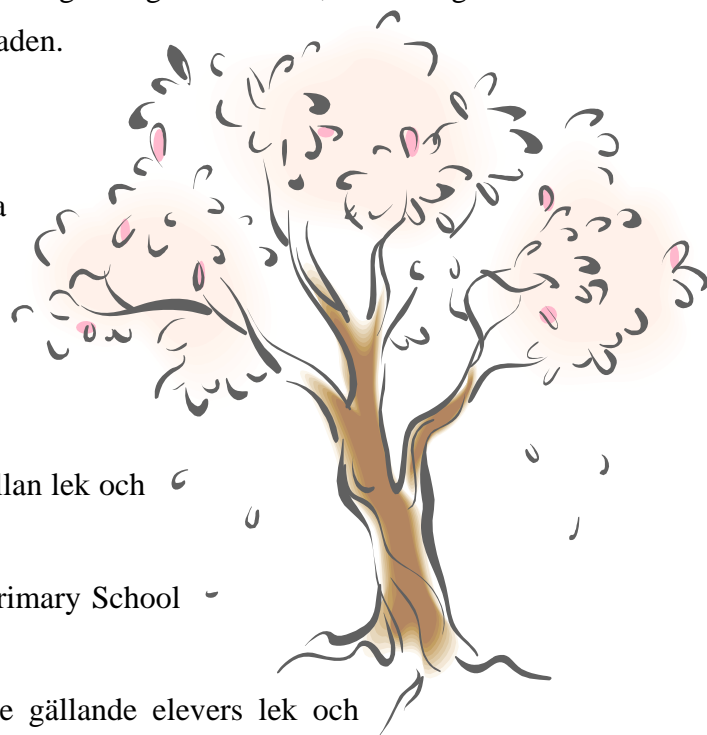
Man kan se vår struktur som ett träd där huvudfrågan utgör stammen, underfrågorna är grenarna och intervju- och enkätfrågorna bildar bladen.

Huvudfråga:

Vilken syn har några aktörer inom det italienska skolväsendet ifråga om leken som pedagogiskt redskap/metod?

Underfrågor:

- Hur beskriver olika aktörer sambandet mellan lek och lärande?
- Vad säger den italienska läroplanen för Primary School om lek?
- Hur kan man iaktta ramarnas utformande gällande elevers lek och lärande i skolan?

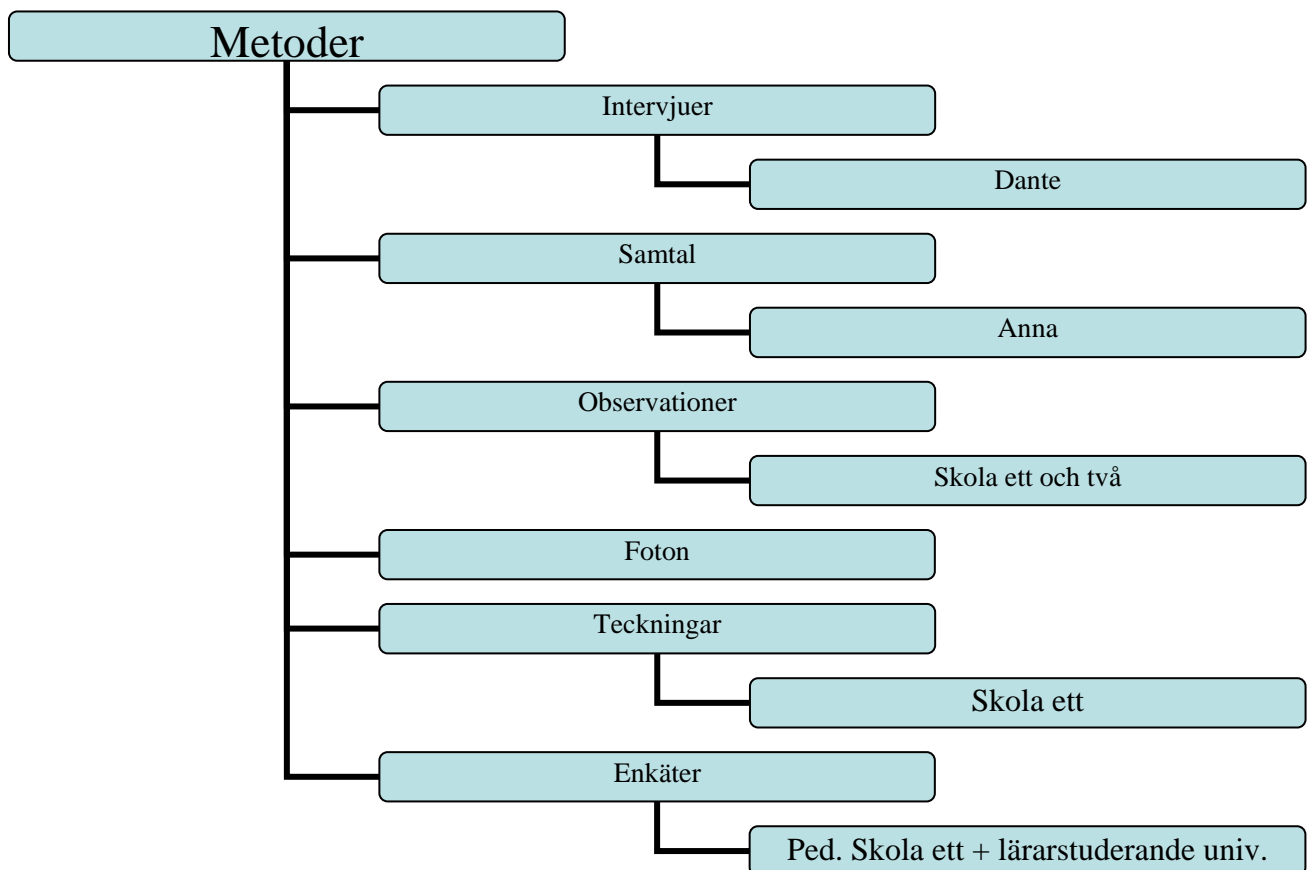


4 Metodbeskrivning

För att få en djupare förståelse för vår undersökning och för hur vi har samlat in vårt empiriska material presenterar vi här våra olika val av metoder, vår undersökningsgrupp samt hur vi genomförde vår undersökning.

4.1 Metodval

För att genomföra vår undersökning i Italien valde vi att använda oss av intervjuer, samtal, observationer, foton, teckningar och enkäter. Då vår tid att undersöka och observera nere i Italien var knapp, ville vi använda oss av metoder som kunde hjälpa oss att samla material som vi sedan kunde ta med oss hem och tolka i lugn och ro. Därför anser vi att våra valda metoder verkade bra för oss.



Figur 1: Egen sammanställning av de olika metoder som vi använt oss av under insamlingen av empiriskt material.

4.1.1 Intervju och samtal

Intervjuer och samtal valde vi för att nå djupare diskussioner och få begrepp om de intervjuades tankar. Doverborg och Pramling Samuelssons bok (2001) har gett oss användbara tips på hur man ska gå tillväga för att genomföra en bra intervju. Det är viktigt att tänka på miljön när man intervjuar. Man bör välja en lugn plats där man slipper bli störd och kan sitta i lugn och ro. Vidare ska innehållet vara relevant och meningsfullt för både den som intervjuar och för den som blir intervjuad. Man bör vara konkret med frågorna och undvika att ställa frågor där den intervjuade bara kan svara ja eller nej, om man vill få fram ett rikare empiriskt material.

4.1.2 Observation och foton

Observationer använde vi oss av för att undersöka miljön på de två skolorna vi besökte i Perugia, men även för att se vad det fanns för möjligheter till lek både inomhus och utomhus. Under våra besök på skolorna skrev vi fältanteckningar baserade på vad vi såg, hörde och upplevde i den miljö vi var i. Det väcktes också vissa tankar och frågor under våra observationer som även skrevs ner i våra fältanteckningar. Även om det språkliga hindrade oss från att kunna föra ordentliga samtal med barnen, försökte vi ändå kommunicera för att på så vis få ta del av deras tankar. På skola ett observerade vi även pedagoger och barn och samspelet mellan dessa olika parter samt beteendet. För att förstärka våra observationer tog vi mycket foton. Bjerke (i Andersson m.fl. 2004) menar att även om språket är viktigt, är kroppsspråk och ansiktsuttryck också betydelsefullt att beakta vid observationer.

4.1.3 Teckningar

Då det språkliga hindrade oss från att prata och föra samtal med barnen använde vi oss av teckningar för att nå deras tankar kring lek. Barnen fick rita och skriva med tre frågor som grund (se bilaga 1). För att barnen skulle ha möjlighet att uttrycka sig på bästa möjliga sätt lät vi dem skriva på italienska. Vi anser att yngre barn kan ha svårt för att uttrycka sina tankar i skrift och kan bättre uttrycka dessa genom att rita. Sparrmanns avhandling (2002) belyser teckningar som ett sätt för barnen att uttrycka tankar och känslor om ett visst fenomen. Efter att ha läst denna avhandling förstår vi hur mycket tankar och känslor det kan finnas i en teckning. Knutsdotter Olofsson (2003) menar att konst och skapande hänger samman med lek

och lekande. Genom att rita, får man med mer detaljer eftersom bilden hjälper barnet att uttrycka sina tankar, jämfört med om de skulle beskriva sina tankar och känslor direkt i ord.

4.1.4 Enkäter

Enkäter är bra som metod då den når många och på grund av att alla får samma frågor. Dessutom har enkäter ytterligare en fördel då de också kan översättas till andra språk (Kylén 2004). Vi gav ut enkäter till både lärare på skola ett samt lärarstuderande på universitetet i Perugia. Enkäterna bestod av fem- sex stycken frågor (se bilaga 2), baserade på vår huvudfråga samt underfrågor. Frågorna vi ställde var på engelska, men även här fick de lärarstuderande svara på italienska för att kunna uttrycka sig på bästa sätt. För att översätta våra enkätsvar använde vi oss av en nära kontakt som översatte enkäterna direkt till svenska.

4.2 Urval och undersökningsgrupp

4.2.1 Urval

- Fyra grundskollärare samt arton elever (tio år) på skola ett i Perugia.
- Femton lärarstuderande vid universitetet i Perugia (fem förskollärare, tio grundskollärare).
- En italiensk grundskollärare numera boende i Zürich, Schweiz (Dante)
- En italiensk kvinna, verksam vid universitet i Perugia (Anna)

Vi har valt dessa grupper för att få en röd tråd i hur leken tas tillvara som pedagogiskt redskap/metod i skolans verksamhet. Vidare har vi valt dessa grupper för att försöka se ett samband mellan hur det ser ut i praktiken, ute i verksamheterna, jämförelsevis med vad som lärs ut till de blivande pedagogerna på den italienska lärarutbildningen.

4.2.2 Intervju och samtal

Vi har intervjuat två personer, en man och en kvinna. Mannen kommer ursprungligen från Perugia, Italien, men flyttade till Zürich i Schweiz för ca 10 år sedan och jobbar som lärare på en Secondary school. Mannen är i 45-årsåldern. Vi valde att intervjua mannen på grund av hans kritiska syn på den italienska skolan och dess system. Vi kände ett intresse av att även få

med en kritisk syn i vårt arbete. Kvinnan vi samtalade med är 28 år och har bott i Perugia i hela sitt liv. Hon arbetar idag som assistent till en professor på universitetet i Perugia, samtidigt som hon är inne på sitt sista år av sin doktorandutbildning (PHD). Samtalet handlade om det italienska skolsystemet och dess förändring samt hennes egen skolgång.

4.2.3 Enkäter

Vi gav ut enkäter till en grupp som bestod utav 15 stycken lärarstuderande på universitetet i Perugia. De lärarstuderande var mellan 20 och 30 år gamla, varav en var man och resten var kvinnor. Fem stycken läser till förskolelärare och tio stycken läser till lärare i grundskolans tidigare år, av denna undersökningsgrupp. Vi delade även ut fyra enkäter till grundskollärare på skola ett, där alla var kvinnor i 40-årsåldern.

4.2.4 Teckningar

Barnen som ritade teckningarna i skola ett var 18 stycken till antalet och gick i klass fem, vilket motsvarar åldern tio i den italienska skolan. Åtta stycken var flickor och tio stycken var pojkar i klassen.

4.2.5 Presentation av verksamheterna

Skola ett

Den första skolan vi besökte låg strax utanför Perugia i ett bostadsområde med både hus och lägenheter runtomkring. Skolan byggdes 2002 och den består av två våningar. På den första våningen ligger Primary School och på den andra våningen ligger Secondary school. Sammanlagt går det runt 200 elever på skolan.



Primary school-delen består av nio klassrum, medan Secondary school-delen består av sex klassrum. I varje klass går det som mest 25 stycken elever och varje klass har mellan tre till fyra lärare, som är uppdelade på olika ämnen.

Möjligheterna till lek är begränsade på denna skola. Det finns ingen skolgård där barnen kan gå ut och leka på resterna utan en mindre lekpark utanför skolområdet som läraren kan välja att besöka för att gå ut och leka med barnen. Vi upplevde skolan som ljus och fräsch. Bilderna är på skolans exteriör och på korridoren utanför de olika klassrummen.

Skola två

Den andra skolan vi besökte låg även den i ett bostadsområde strax utanför Perugia. Denna skola är lite äldre och innefattar både "Kindergarden", Primary School och Secondary School. Det går 138 stycken elever på skolan och det finns 7 klassrum att nyttja. I varje klass går det max 25 elever och klassen har bara en klasslärare. Eleverna håller till i samma klassrum under tre år, därefter byter man.



Skolan är en mångkulturell skola som satsar mycket på att använda de olika nationaliteterna och kulturerna som resurs för skolan och lärandet. På denna skola är möjligheterna till lek bättre. Det finns en skolgård med olika lekredskap inne på skolområdet där barnen kan gå ut och leka under rasterna. Bilderna visar exteriören på skolan samt hur ett klassrum kan se ut.

4.3 Genomförande

Under detta arbete har vi arbetat förhållandevis induktivt vilket innebär att vi tagit tillvara på våra nya erfarenheter istället för de förhandsuppfattningar vi först utgått ifrån (Lökken & Söbstad, 1995). Det betyder att vi inte preciserade våra frågeställningar innan vi genomförde undersökningen i Italien. Frågeställningarna utformades efterhand som vårt arbete fortskred på plats i Italien. Visserligen utformade vi vissa grundfrågor redan i förarbetet innan resan, men dessa anpassade vi sedan till den aktuella gruppen vi kom att undersöka. Vi har också valt att samla in empiriskt material med flera olika metoder eftersom vår vistelse var förhållandevis kortvarig. Vi försökte, under resans gång, att hålla en öppen inställning för allt

som kunde dyka upp, men vi var samtidigt noga med att behålla fokus på våra ursprungsfrågor. ”... en öppen forskningsstrategi öppnar möjligheten att hitta oväntade frågeställningar som kan vara av intresse för etnografen”. (Bryman, 1997, s 83)

4.3.1 Vår resa

För att kunna genomföra denna resa sökte vi stipendier. Efter många om och men fick vi slutligen napp hos Lärarförbundet, av vilka vi fick 4000 kr/person som bidrag till vår resa. Vi fick kontakt med en professor på universitetet i Perugia, i Italien, via en lärare på Lärarhögskolan i Malmö. Efter två korta mail med professorn åkte vi till Italien utan någon större vetskap gällande vad vi skulle få möta. Måndagen den 23:e oktober 2006, anlände vi i Perugia där vi skulle stanna de närmaste tio dagarna. Det var svårt att hitta professors kontor eftersom de olika universitetsbyggnaderna var utspridda över hela staden. Tillslut hittade vi professors kontor, men utan professor. Vi fick beskedet om att han skulle återkomma på onsdagen den 25:e oktober. Vi mötte många hjälpsamma människor som ville hjälpa oss och en av dem var professors assistent, Anna. Vi hade åkt ner till Italien med förhoppningen om att professorn hade förberett vår ankomst, boende och besök på olika skolor, men fick på plats reda på att han inte alls gjort något i förberedande syfte gällande vårt besök. Tack vare starka insatser från professors ”arbetsteam” löstes dock situationen snabbt.

På onsdagen då vi återigen träffade alla, inklusive professorn, fick vi delta på en föreläsning där professorn pratade om sina tankar kring didaktik. Med hjälp av Annas översättning kunde vi ta del av många intressanta, didaktiska tankar. Under föreläsningen fick vi även delta och berätta, lite kort, på engelska om varför vi valt att åka till Italien och vad vi skulle undersöka under vår vistelse. Torsdagen den 26:e oktober hade vi ett samtal med Anna för att förtydliga resans syfte och vad vi ville undersöka. Vi kände nämligen att våra tankar inte nått fram på rätt sätt. Efter vårt förtydligande berättade hon om det italienska skolsystemet och dess utveckling. Hon skildrade även sin egen skolgång och hur hon upplevt denna. Efter samtalet kändes det mycket bättre då vi upplevde att Anna hade förstått vad vi hade för syfte med vårt besök i Perugia.

Följande dag gick vi till universitetet för att få datum och tider för våra skolbesök. Det visade sig vara väldigt svårt att få besöka skolor utan bra kontakter, men tack vare Louisas, en annan lärare på universitetet, kontakter, kunde vi genomföra våra besök på två skolor strax utanför

centrala Perugia. Under helgen intervjuade vi Dante för att få den kritiska aspekten av den italienska skolan. Han fick även berätta om sin egen skolgång, hans tankar kring lek i skolan samt varför den schweiziska skolan är bättre än den italienska skolan. Måndagen den 30:e oktober fick vi hålla en egen föreläsning om det svenska skolsystemet för de italienska lärarstudierande på universitetet. Efter föreläsningen träffade vi 15 stycken lärarstudenter som Louisa och en annan pedagog var handledare för. Dessa studierande gav vi enkäter till. De fick svara på sex olika frågor (se bilaga 2). På tisdagen den 31:e oktober besökte vi två skolor. Då resten av veckan var skolfria dagar på grund av Allhelgonahelgen, fick vi bara möjligheten att besöka dessa två verksamheter. Trots denna besvikelse kände vi att vi fick ut mycket mer än vad vi trodde vi skulle få på en dag. Tack vare alla besöken under vår vistelse i Perugia tycker vi att vi har fått en helhetsbild och kan se en röd tråd som löper genom det italienska skolsystemet.

5 Det italienska skolsystemet

5.1 Den italienska läroplanen för Primary School

I detta kapitel presenterar vi, för arbetet, relevanta delar av den italienska läroplanen för Primary School (www.pubblica.istruzione.it). Den italienska läroplanen är regionspräglad, vilket betyder att olika regioner utformar egna lokala arbetsplaner utifrån den nationella arbetsplanen. Det kan därför se lite olika ut i skolorna beroende på vilken region man befinner sig i.

5.1.1 Specifika mål för inlärande

Det är varje enskild skolas uppgift, speciellt lärarnas, att vid varje tillfälle och varje plats ta till vara på friheten att förmedla, tolka, bestämma och organisera de specifika målen för inläringen genom delmål, innehåll, metoder och "Skolverkets" kontroll. Detta med hänsyn till, å ena sidan, varje barns kapacitet som skall utvecklas maximalt efter sina förutsättningar, och å andra sidan, de pedagogiska och praktiska teorier för inläring som är mest adekvata och som används enligt individuell kompetens. På samma gång är det varje skolas, och dess lärares, ansvar att ha klart för sig/kunna redogöra för gjorda val och att stimulera elever och familjer att känna till dessa och ta del av dem (s 5).

5.1.2 Lek och kreativitet i de olika ämnena och årskurserna

Klass ett

I Engelska:

Enkla instruktioner med anknytning till klassrummet som utförandet av en uppgift och utvecklingen av en lek (go, give, point, sit down, stand up...) (s. 11).

I Matematik:

Utveckla metoder för räkning (t.ex. steg, mynt, fyrkanter osv) med hjälp av enkla föremål (t.ex. flaska, kopp osv.). I konkreta situationer ordna / klassificera konkreta och symboliska föremål (figurer, siffror osv.) i speciell ordning (s. 13).

I Musik:

Röstlekar individuellt och i grupp.

Använda rösten, kroppen och andra föremål, med början av musikaliska stimuli i lek och berättelser och fria aktiviteter. Att tala och sjunga och även återge och improvisera fram ljud och ljud (s. 14).

I Idrott:

Traditionella lekar.

Delta i grupplekar och respektera instruktioner och regler (s. 15).

Klass två och tre

I Musik:

Musikaliska lekar med användande av kropp och röst (s. 21).

I Idrott:

Imitationslekar, föreställningslekar, populära lekar, tävlingslekar (s. 22).

Klass fyra och fem

I Musik:

Förstå musikens funktion i olika sammanhang (lek, arbete, teater, reklam) (s. 31).

I Idrott:

Respektera reglerna för sport-lekar som utövas (s. 32).

5.1.3 Specifika mål för inlärande avseende utbildning i ”Civil samvaro/ samlevnad” (utbildning i medborgarrätt, miljö, hälsa, näringslära och empati)

Analysera regelverk och eventuellt korrigera vid behov (av en lek, institution...) (s. 34).

Vid lek, arbete och vila visa uppmärksamhet gentemot dom andra på gott och ont (s. 36).

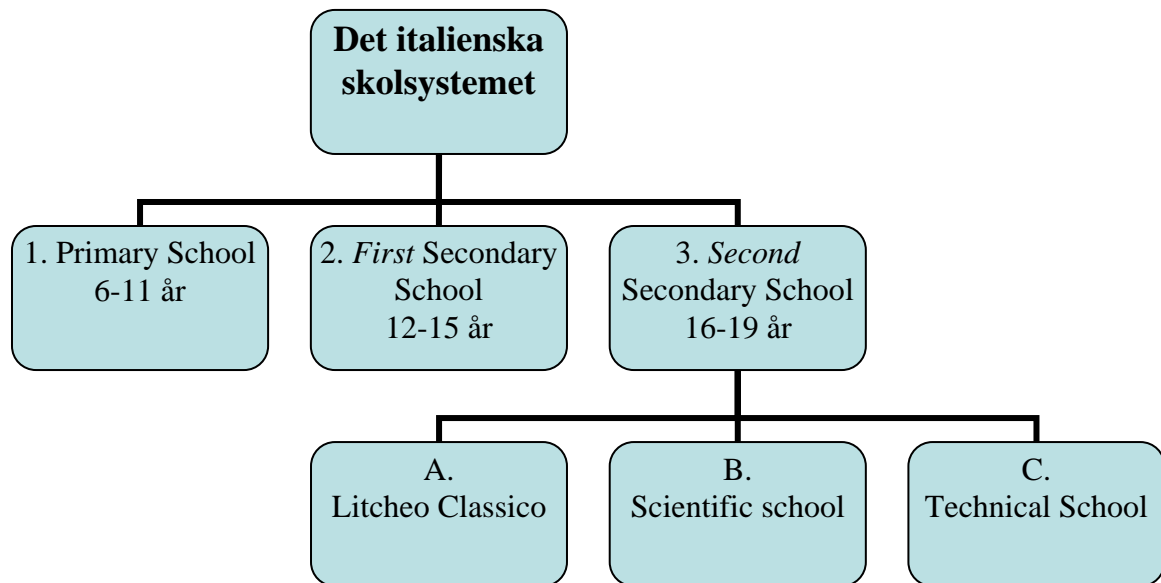
5.2 Intervjuer om det italienska skolsystemet

Under våra intervjuer/samtal med Dante och Anna fick vi en god, men delvis färgad bild av hur det italienska skolsystemet är uppbyggt och hur det har förändrats framförallt de senaste åren. Då de berättade om lite olika delar av skolsystemet har vi valt att dela upp detta kapitel i två delar; det italienska skolsystemet enligt Dante respektive Anna.

5.2.1 Det italienska skolsystemet enligt Dante

När Dante jämför den italienska skolan idag med den italienska skolan när han gick där, ser han stora skillnader. Från att ha varit mycket strikta i skolan på hans tid, har det nu gått extremt åt det andra hållet. Han menar att barnen har för mycket att säga till om och att pedagogerna håller barnen i alldeles för lösa tyglar. Barnen får göra vad de vill, läraren ska bara stötta och se till elevens behov. Om barnen inte kan något är det fel på läraren, detta är den nya ”teorin” i Italien. De barn som inte är intresserade av något, gör man inget åt.

Primary school och First Secondary school är obligatoriska och man kan säga att de motsvarar låg och mellanstadiet samt högstadiet i det svenska skolsystemet. Second Secondary school däremot, som motsvarar gymnasiet i Sverige, är inte obligatorisk. Inom Second Secondary school kan man välja mellan tre olika typer av skolor; Litcheo classico, den mest ambitiösa skolan, Scientific school och Technical school, som är en praktisk skola där man studerar praktiska ämnen exempelvis bygg. Dessa skolor ligger på låg nivå i systemet och Dante uttrycker detta tydligt genom följande citat. ”Här går arroganta elever som inte har någon speciell vilja för skolan”. Se figur nedan.



Figur 3: Egen sammanfattande figur av Dantes förklaring av det italienska skolsystemet.

5.2.2 Det italienska skolsystemet enligt Anna

För tre år sedan ändrades skolsystemet i Italien. Det var under Berlusconis tid som premiärminister, som Letizia Moratti, den dåvarande utbildningsministern, ändrade skolsystemet. Anledningen till ändringen var till stor del inträdandet i EU. Tidigare hade man en examination för att få gå vidare från Primary School till First Secondary school. Efter Morattis ändringar tog man bort denna examination och eleverna går nu direkt från Primary school vidare till First Secondary school utan att behöva kontrolleras.

Det har också skett ändringar inom universitetet och lärarutbildningen. Nuförtiden måste man läsa fyra år på universitetet, efter Secondary school, innan man kan påbörja lärarutbildningen. Under dessa år läser man in sig på olika ämnen som man är intresserad av. I själva lärarutbildningen ser Anna didaktiken som central. Man lär inte om "ämnen" eftersom det är något man gjort innan man påbörjade lärarutbildningen. Under utbildningen har man mycket praktik och efter varje praktikperiod skriver man små uppsatser om det man har sett i skolan; upplevelser, tankar etc.

Den obligatoriska skolan i Italien, Primary- och First Secondary school, pågår mellan klockan åtta och klockan ett. Detta är gemensam skoltid för *alla* barn. Därefter är det lunch och lunchen äts oftast hemma. Mellan klockan två och klockan fem på eftermiddagen fortsätter

skolan, men det är inte obligatoriskt att vara där under dessa timmar. Denna tid är avsedd till extra hjälp för barnen med deras skolarbete. I varje klass finns det tre eller fler lärare. Från att ha haft en enda lärare per klass ändrades systemet 1984 till att barnen skulle ha olika ”ämneslärare”. Man har alltså en lärare i historia, en lärare i matematik, en lärare i bild och en lärare i språk osv.

6 Resultat

Vi presenterar vårt resultat i mindre områden i form av olika rubriker. Dessa områden är konstruerade utifrån mönster vi sett i vårt material. Som vi tidigare beskrivit i urvalskapitlet var det både förskollärare och grundskollärare bland de lärarstuderande som vi gav ut enkäter till på Universitetet i Perugia. Enkätsvaren visar att synen på sambandet mellan lek och lärande inte skiljer sig när det gäller förskollärare och grundskollärare. Båda grupperna anser att man kan använda sig av leken på många olika sätt. Begreppet lek är som vi själva vet, brett och svårt att definiera. Vi vet inte säkert hur lärarna och lärarstudenterna definierar "lek" i sina svar, men utifrån vår tolkning syftar deras svar på dels den fria leken och dels lekande övningar i undervisningen.

6.1 Utveckling och lärande i centrum

Det framgår tydligt utifrån enkäterna med lärarstudenterna att leken är viktig för barn och deras utveckling. Vidare är lärarstudenterna överens om att lek är en bra inlärningsmetod för barn på många olika sätt. Med leken som redskap stimuleras barns intresse, uppmärksamhet och engagemang. Ett citat som vi anser tydliggör lärarstudenternas syn på lek är följande; "Barn kan säga allt själva genom att leka". Samma positiva syn på leken kan vi se när det gäller lärarna på skola ett.

"Jag tror att lek är mycket viktigt för barnen, då erfarenheten säger mig att dom lär sig mer naturligt genom att leka".

"Leken ger möjlighet för alla att uttrycka sig på sitt eget sätt".

"Genom leken umgås man och utbyter erfarenheter och hittar sin plats i förhållande till andra".

"Det är oundgängligt att barn leker, själva eller tillsammans med andra, och ges möjlighet att uttrycka sig själv. Tillsammans med andra utvecklas den sociala kompetensen".

Det framgår tydligt, av citaten, att samtliga lärare har en positiv syn på lek som en del av lärandeprocessen och är utvecklande för barn, på flera olika plan. Genom att barn leker

tillsammans med andra utvecklas även den sociala kompetensen och de får möjlighet att träna på bl.a. regler och hänsynstagande.

6.2 Synliggörande av leken i skolan

6.2.1 Lek som pedagogiskt redskap

Enligt de flesta lärarstudenternas enkätsvar används lekfullt lärande inom skolan, medan några anser att leken inte är speciellt utvecklad som pedagogisk metod. Vissa studenter menar att lek är en fundamental del i skolan och genom styrning¹ i kombination med lek kan barnen lättare tillgodogöra sig kunskap. Andra studenter menar att leken inte tas på allvar i Italien vilket framgår av följande citat. ”Man strukturerar inte upp lek, utan låter barn leka själva, egna lekar.” Vidare anser studenterna att lärare, under de senaste åren, blivit mer lyhörda för att använda lek i skolmiljön, även om de anser att det fortfarande finns mer att utveckla när det gäller användning av lek som pedagogiskt redskap.

Under vårt samtal med Anna fick vi veta att hon uppfattade det som att hennes lärare inte tyckte om lek och att ”ha kul”, när hon gick i skolan. Hennes lärare var mycket ”traditionell” och auktoritär i sitt sätt som lärare och utnyttjade inte leken som ett pedagogiskt redskap överhuvudtaget under Annas skoltid.

Under en föreläsning med Professorn Lanfranco Rosati (061025) fick vi ta del av ett, för Italien, nytänkande som flödar på universitet i Perugia. Fram till nu har den enskilda individen inte varit central i den italienska skolan, utan fokus har legat på hela gruppen. Rosati menar att det är viktigt att se till den enskilda individen för att på bästa möjliga sätt kunna nå ut med kunskap till *alla* barn. Enligt Rosati, är det betydelsefullt att läraren brinner för sitt ämne för att lyckas föra fram kunskap på ett intressant och roligt sätt. Detta resulterar i sin tur i att barnen tar till sig kunskapen på ett naturligt sätt. Ute på en av skolorna vi besökte såg vi en början på detta ”nya” tankesätt, i praktisk form. Skola ett har som vi tidigare nämnt, mellan tre till fyra lärare i varje klass. Dessa lärare undervisar i olika ämnen. Tanken med detta kan vi se stämmer överens med Rosatis tankar om att undervisa i *ett* ämne som man som lärare brinner för.

¹ Med styrning menar vi att läraren bestämmer innehållet i leken för att nå ett visst pedagogiskt mål.

Flertalet lärare framhåller, enligt enkäterna, att leken ska finnas med inom alla ämnesområden och platser, vilket de två citaten nedan beskriver tydligt. Någon lärare menar däremot att det finns avsedda platser på skolan, såsom idrottshall och skolgård, där hon anser att leken kan tas tillvara på, på ett trevligt och utvecklande sätt.

”Leken är en del av inläringen i klassen och används inom alla ämnesområden. Därför är det viktigt att leka med barnen på alla platser i skolan, även om platserna inte är avsedda för lek”

”Det finns inga speciella leksituationer, utan leken ingår som en naturlig överbyggande del i alla ämnen”

Under våra observationer på skola ett kunde vi dock se, att just lek på skolgård, inte förekom överhuvudtaget. Detta eftersom vi inte kunde se en skolgård med olika lekredskap såsom gungor, fotbollsplan etc. inom skolans område. Däremot fanns det en ”lekpark” dit lärare tillsammans med barnen gick ibland, men då endast under en liten stund och på initiativ av läraren. Se bild till höger. På skola två fanns det dock en skolgård med ett par lekredskap som barnen kunde utnyttja fritt under rasterna i skolan.



Vi ser just den fria leken som begränsad på skola ett. Detta stämmer överens med barnens uttryck, i sina teckningar, när det gäller lek i skolan. De flesta barnen verkar inte själva uppfatta att de leker i skolan. Merparten menar att de leker hemma i trädgården eller i någon park på eftermiddagen när de gjort klart sina läxor. Endast några få barn anser att de också leker i skolan. På teckningarna nedan är det lätt att tyda att barnen leker i en annan miljö än skolmiljön.



På skola ett uppfattade vi att fri lek i stor utsträckning ersattes kreativa processer i deras skolarbete. Detta kreativa, skapande och lekfulla lärandet i undervisningen, kan vi se genom exempelvis barns egenproducerade böcker. Dessa böcker är till för att visa vad de har förstått och tagit till sig av den nya kunskapen inom ett ämne. Det finns också olika skolarbeten, om historia, utflykter, geografi etc., som smyckar klassrummens väggar och korridorerna på skolan. Ett arbete kan t.ex. arbetas fram på följande vis; Barnen får uppleva något under ett studiebesök/utflykt. I klassrummet diskuterar man sedan barnens upplevelser. Därefter skriver läraren ner punkter utifrån dessa upplevelser. Slutligen tillverkar barnen tillsammans ett stort kollage bestående av egenproducerade texter och bilder. Följande bilder är exempel på hur dessa olika arbeten kan se ut.



6.2.2 Leken i form av kreativt lärande

Merparten av lärarna i skola ett, uttrycker i sina enkätsvar att de är överens om att väva in leken i alla ämnesområden som en naturlig del av inläring. Leken ökar motivationen och underlättar inläringen bland barnen. En av lärarna använder sig exempelvis utav material som hon själv gjort och hon tar tillvara på delar som uppfins i leken. Genom våra observationer ser vi tydligt att leken förekommer, på skolan, i kreativ form². Barnen tillåts vara mycket kreativa i alla de olika ämnena. Ett arbete i historia blir till ett stort arbete fyllt av lustfyllt och lekfullt lärande. Genom att barnen får producera eget skolmaterial på ett kreativt sätt, kan vi se att lärarna tar tillvara på leken i form av kreativt lärande. För att illustrera denna form av arbete i skolan har vi valt ut två bilder som vi tycker tydliggör det hela. Bilden till vänster är på barnens geografibok och bilden till höger är på barnens bok i engelska.



Enligt enkäterna med lärarstudenterna förespråkar lärarutbildningen i Perugia lek som ett pedagogiskt redskap, en utbildningsmetod för barn, som utvecklar nödvändig kunskap. Lek finns uttalat i studieplanen, som en "metod för inläring". Lärare på lärarutbildningen i Perugia talar för användningen av lek som en primär aktivitet som underlättar inläringen inom de olika ämnena. Lärarstudenterna uppmanas att strukturera sin undervisning utifrån "roliga" aktiviteter. Denna positiva inställning till lek som pedagogisk metod uttrycker följande citat. "På universitetet i Perugia talar lärarna om leken som en utbildningsmetod för barn och understryker att leken utvecklar kunskaper som är nödvändiga för barnen." Speciellt en av professorerna, Lanfranco Rosati, på lärarutbildningen förespråkar lek som en bra metod för att uppnå intresse och kreativitet bland barn.

² Med lek i kreativ form menar vi att barn i skolarbetet tillåts vara kreativa genom att tex. rita, skriva och samtala, för att bearbeta upplevelser som ska leda till ny kunskap.

6.2.3 Leken som pausunderhållning

Den italienska läraren, Dante, som vi intervjuade har en mer distanserad/kritisk syn på lek i skolan. Dante menar att man inte använde sig av leken i skolans undervisning förr. Men med det nya skolsystemet och nya metoder ser han att man leker en hel del i undervisningen i dagens skolor. Han menar att lek är viktigt i skolan, samtidigt som man måste bli utbildad. Detta tolkar vi som om att han inte ser leken som lärande. Vidare anser han att lek är utvecklande för de yngre barnen, i Primary School, men inte för dem i Secondary School. Där måste man leka på en annan nivå, annars tycker eleverna att läraren är löjlig. Vi kan se tydliga motsägelser när det gäller Dantes syn på lekens funktion i skolundervisningen. Å ena sidan använder sig Dante av leken när eleverna är trötta för att bryta den traditionella undervisningen och menar att detta sätt fungerar bra i Primary School, men att det inte *alltid* ska vara lek. Å andra sidan ansåg han leken vara en mycket bra metod för inläring när studenterna han tidigare undervisade på universitetet skulle lära sig italienska. Samtidigt som Dante i intervjun, enligt vår tolkning, ger signaler om att lek och lärande inte hänger ihop och att leken fungerar som en form av ”pausunderhållning”, tyckte han att just leken var en mycket rolig och bra metod för inläring av det italienska språket.

6.3 Organisationen i klassrummet

Vi förbryllades omedelbart av hur oorganiserat det var i klassrummet som vi besökte på skola ett. Barnen pratade kors och tvärs medan läraren främst försökte överrösta barnen istället för att säga till ordentligt. Detta ledde till en mycket hög ljudnivå som bara steg och steg. Barnen räckte inte heller upp händerna utan pratade rätt ut om de



ville säga något, ofta flera barn åt gången. Det var först när barnen fick börja arbeta med något som ljudnivån sänktes rejält och vi kunde se en otrolig kreativitet och ett engagemang hos barnen. Då det var flera lärare i detta klassrum samtidigt, upplevde vi att detta gjorde det hela ännu rörigare för barnen. Ena stunden var det en lärare som pratade och andra stunden var det en annan. När vi däremot fick möjligheten att observera samspelet i ett annat klassrum kunde vi se tydliga skillnader gentemot det första klassrummet. Det var mycket lugnare i klassrummet och ljudnivån var betydligt lägre. I klassrummet fanns det endast en lärare på vilken alla eleverna hade sitt fokus. Vi såg under vårt korta besök på skola två, likheter med

klassrumsmiljön i det senare klassrummet på skola ett. Här var det också endast en klasslärare och stämningen bland barnen var lugn. Just den oorganiserade klassrumsmiljö som vi kunde se på skola ett, är Dante kritisk mot i intervjun. Från att lärarna tidigare har varit strikta i skolan, menar Dante att det nu har gått extremt åt det andra hållet. Han anser att barnen har för mycket att säga till om och att pedagogerna håller barnen i alldeles för lösa tyglar. Barnen får i stort sett göra vad de vill, läraren ska bara stötta och se till barnens behov. Även Anna upplevde att organisationen i skolan har ändrats mycket sedan hennes egen skoltid. I Primary school hade Anna en manlig lärare som höll i alla ämnena. Läraren var sträng och hade en stark auktoritet. Skrev man fel kunde han slå på handen med linjal och om man gjorde någonting dumt, straffades man. Familjerna blev dock arga och sa ifrån mot agan i skolan, vilket har resulterat i att det nuförtiden inte alls förekommer någon aga i skolan. Anna såg alla förändringar som skedde i skolan, men hon var inte med om dessa förändringar själv.

6.4 Barnens känslor och motivation

6.4.1 Engagemang och frustration i klassrummet

Barnen på skola ett upplevdes vara mycket aktiva och engagerade under diskussionerna med lärarna, vissa mer, andra mindre. Klassrumsklimatet verkade i det stora hela positivt. Vi kunde inte se några ”allvarliga” konflikter utan upplevde mer att barnen bråkade på ”skoj”. Under deras förmiddagsrast vistades de inne i klassrummet. En del barn satt lugnt och åt sitt mellanmål, medan en hel del av barnen var mer fysiska i sitt beteende. Man såg att barnen behövde få utlopp för sin energi och sina känslor och att de skulle behövt en skolgård för just detta och därigenom byta miljö. Vissa av barnen kunde vara ganska hårdhänta mot varandra och mer eller mindre brottades i klassrummet. Lärarna däremot var ute i korridoren och pausade vid kaffeautomaten och lät barnen helt på egen hand, utan tillsyn, röja runt i klassrummet. Vi kan se att flertalet av barnen uttrycker lek utomhus i sina teckningar. De flesta vistas antingen i trädgården eller i någon form av park, då de leker. Därigenom tycker vi oss tydligt se att leken utomhus är central för många av barnen och anledningen till det kan vara att de inte får de möjligheterna under sin skoltid. Nedan visas ett par teckningar som tydligt illustrerar just var barnen leker.



6.4.2 Leken, barnens språk

Teckningar, som en kreativ form av lek, tillåter barnen att uttrycka sina känslor och behov på ett tydligt sätt och de kan "säga" vad de vill utan att behöva skriva ett enda ord. I barnens teckningar kan vi tolka ett behov av fri lek för att uttrycka olika intressen bland barnen, exempelvis olika bollspel, djur, data och att cykla. Det är i leken som barnen får möjlighet att styra innehållet beroende på vad de vill göra vid just det tillfället. "Barn kan säga allt själva genom att leka", är ett citat från en lärarstudent som säger mycket om hur lärarstudenterna ser på leken som just barnens eget språk. En del barn uttrycker också en känsla, i sina teckningar, av att gärna vilja leka tillsammans med andra barn. Just samvaro är en av bitarna som lärarstudenterna, i sina enkätsvar, anser att leken är gynnsam för. Genom leken får barn träna på regler och samarbete i grupp. Detta är något som även lärarna på skola ett är överens om, då de menar att barnen utvecklar den sociala kompetensen när barn leker tillsammans och när de får möjlighet att träna på bl.a. regler och hänsynstagande.

6.5 Leken i läroplanen

6.5.1 Lek- på lärarens initiativ

Vi kan se ett samband mellan de flesta lärarstudenters och lärares meningar gällande vad som står skrivet i den italienska läroplanen om att ta tillvara på leken som ett pedagogiskt redskap i skolan. Flertalet menar att det är upp till var och en av lärarna att ta tillvara på leken samtidigt som läroplanen föreslår användning av lek, framförallt för de mindre barnen. Det finns dock lärarstudenter som antingen inte vet huruvida läroplanen nämner leken överhuvudtaget eller

som menar att det inte alls står något skrivet om lek i den italienska läroplanen. Citaten nedan förklarar närmare lärarnas och lärarstudenternas tankar om lek i läroplanen.

”Lek finns ej med i beskrivningen, det är upp till läraren att integrera och använda på bas av sina teoretiska och praktiska erfarenheter”

”Lagstiftningen säger väldigt lite om detta och allt lämnas åt lärarens känsla”

Vi kan själva konstatera att det, i läroplanen för Primary school, inte finns något som säger att leken *ska* användas i skolans undervisning, utan ser precis som lärare och vissa lärarstudenter nämnt, att det ligger på läraren själv att strukturera upp och ta tillvara på leken i sin undervisning. För att tydliggöra vad som faktiskt står i läroplanen gällande denna punkt har vi valt ett citat från den italienska läroplanen för Primary school.

”Det är varje enskild skolas uppgift, speciellt lärarnas, att vid varje tillfälle och varje plats ta till vara på friheten att förmedla, tolka, bestämma och organisera de specifika målen för inläringen genom delmål, innehåll, metoder och Skolverkets kontroll. Detta med hänsyn till, å ena sidan, varje barns kapacitet som skall utvecklas maximalt efter sina förutsättningar, och å andra sidan, de pedagogiska och praktiska teorier för inläring som är mest adekvata och som används enligt individuell kompetens. På samma gång är det varje skolas, och dess lärares, ansvar att ha klart för sig/kunna redogöra för gjorda val och att stimulera elever och familjer att känna till dessa och ta del av dem” (s. 5).

7 Analys

I vår analysdel har vi kopplat ihop mönster i vårt resultat med olika teorier och forskning, utifrån våra underfrågor i problempreciseringen.

7.1 Samband mellan lek och lärande

Vi kan se i vårt resultat att större delen av lärare och lärarstudenter ser leken i samband med lärande. Lärarna och lärarstudenterna ser leken, i kombination med viss styrning, som en bra metod för att barnen lättare ska kunna tillgodogöra sig kunskap. Här kan vi se ett samband med Pramling Samuelssons (i Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999) tankar kring leken. Hon menar att barnen genom lek får möjlighet att använda och ta till sig kunskap och begrepp som de lärt sig. Även Tullgren (2003) betonar styrningen i leken i sin undersökning. Pedagogerna styr in barnen på spår som är lämpliga och viktiga och styr bort dem från aktiviteter som kan ge "oönskad" kunskap ex. våld. Detta resulterar i att barnen lär sig många nyttiga och viktiga kunskaper för framtiden. När det gäller lek som pedagogiskt redskap tolkar vi det som att lärarna på skola ett huvudsakligen definierar lek i sina svar som lekfulla övningar i undervisningen. Detta kopplar vi samman med våra observationer då vi inte kunde se en främjande miljö för den fria leken men däremot mer kreativt och lekfullt lärande i undervisningen. Just sådana lekfulla aktiviteter är något som Smith mfl (i Moyles, 1995) ser som gynnsamt för barn i de tidigare skolåldrarna för att uppnå målsättningarna i skolans olika ämnen.

Trots denna positiva inställning till lek uppfattar vi däremot att barnen själva inte verkar se eller förstå sambandet mellan lek och lärande i skolan, vilket vi anser avspeglas i deras teckningar. Endast några få barn nämner skolan som en plats där de leker, medan flertalet barn leker i en annan miljö än skolmiljön. Denna uppfattning kan kopplas till Lindqvists (2002) undersökning på en skola i Sverige där hon intervjuade lärare och barn om deras inställning till lek i skolan. Hon uppfattade att barnen hade ungefär en och samma syn på lärandet i skolan, där skolan handlade om fakta och reproduktion av dessa. Barnen ansåg inte att deras lek hörde ihop med kunskaper i skolan eftersom leken hör ihop med barnets inre värld och skolan däremot handlar om yttre, formella kunskaper. Det visade sig även att barnen själva inte upplevde att de lärde sig någonting i leken då den hör ihop med deras egen värld

och för att det är barnen själva som styr innehållet i leken. Just mötet mellan barns inre och yttre värld betonar Knutsdotter Olofsson (2003) när det gäller leken som lärande. Leken innehåller byggs upp utifrån barns upplevelser och erfarenheter och barnen omvandlar dessa för sina ändamål i just den leken, vilket resulterar i en kreativ process.

7.2 Lekens betydelse för barns utveckling

Det tolkar utifrån vårt empiriska material att leken ses som betydelsefull för barns utveckling. Leken uppfattas som utvecklande på flera olika plan, exempelvis utvecklas den sociala kompetensen genom lek tillsammans med andra och barn får möjlighet att träna på regler och hänsynstagande via leken. Leken anses hjälpa barnen i deras utveckling på ett naturligt och kreativt sätt. Vi uppfattar att när det gäller lekens betydelse för barns utveckling, syftar lärare och lärarstudenter på både den fria leken samt kreativa lekfulla övningar i undervisningen. Denna uppfattning av leken styr oss mot Vygotskij (1930/1995) som menar att barns skapande i leken är betydelsefullt för deras utveckling. Vygotskij betonar kreativiteten och fantasin i leken och framhåller att det är just i leken som barnen tolkar sina upplevelser och ger dem liv. Leken är därför viktig för att barnen ska få möjlighet att bearbeta erfarenheter och händelser de varit med om. Leken har enligt Lindqvist (1996) en avgörande roll för barns utveckling. Leken förbereder barnet för livet och gör livet förståeligt. Vidare anser Lindqvist att man bör bryta alla traditionella roller i skolan och bygga upp olika lekmiljöer i klassrummet för att främja lekens betydelse av att förstå den yttre verkligheten genom känslor och tankar.

7.3 Lek i den italienska läroplanen

Som vi presenterade i resultatet är de flesta lärare och lärarstudenter överens när det gäller huruvida leken finns omnämnd i den italienska läroplanen för Primary School. Det genomgående svaret bland de tillfrågade är att det är upp till varje enskild lärare att ta vara på leken som ett pedagogiskt redskap i skolan. Vi ser ett tydligt samband mellan dessa tankar och vad som faktiskt står i den italienska läroplanen för Primary School (www.pubblica.istruzione.it). Det framgår i läroplanen att det är upp till varje enskild skola och framförallt lärarna att utforma sin undervisning med hänsyn till barnens förutsättningar samt pedagogiska och praktiska teorier som är mest lämpliga. Det står vidare att det är skolans och dess lärares ansvar att kunna redogöra för sina val och att stimulera elever och familjer att känna till dessa val. I riktlinjerna för varje ämne i läroplanen tas begreppet lek upp

i vissa ämnen, speciellt musik och idrott, men det är däremot frånvarande i de flesta andra ämnen. Vi kan dock se att läroplanen förespråkar ett kreativt och konkret arbetssätt, t.ex. i engelska och matematik.

7.4 Ramarnas betydelse för elevernas lek och lärande i verksamheten

7.4.1 Fysisk miljö

Det framgick i resultatet att det fanns delade meningar bland lärarna gällande var och när barn bör leka i skolan. Det fanns lärare som ansåg att lek borde finnas som en naturlig del i alla ämnen och att det därför är viktigt att barnen får leka i alla olika miljöer på skolan, även om dessa inte är avsedda för lek. Det fanns dock lärare som menade att det finns speciellt avsedda platser för lek såsom skolgård och idrottshall, där lek kan utövas. Utifrån våra observationer fanns det ingen skolgård på skola ett, utan endast en typ av ”lekpark” en bit utanför skolområdet. Barnen hade sina raster inomhus, i klassrummet och gick endast bort till parken vid lärarens initiativ vilket begränsar den fria leken utomhus. Inomhus kunde vi heller inte se några särskilt avsedda platser för den fria leken, såsom speciella lektrum eller lekhörnor. Liknande observationer gjorde vi på skola två, där inomhusmiljön påminde om skola ett. Däremot skiljde det sig mellan de båda skolorna när det gällde utomhusmiljön. Till skillnad från skola ett, fanns det på skola två en skolgård med lekredskap för barn att nyttja under skoldagen, vilket främjar den fria leken utomhus. Lindqvist (1996) betonar hur viktigt det är att man bygger upp olika lekmiljöer i klassrummet för att främja lekens betydelse för uttryck och lärande. Även Pramling Samuelsson menar att det är upp till dem vuxna att skapa möjligheter till lek och att tillsammans med barnen, ständigt skapa miljöer som stimulerar barns lärande och utveckling (i Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999). Däremot var leken i kreativ form väldigt synlig runt om i korridorerna och klassrummet i form av otroliga kollage och projekt. Deras kreativa arbete visade sig även genom deras skolmaterial. En hel del av deras böcker inom de olika ämnena gjorde de själva och dessa böcker var fyllda med egna texter och bilder.

7.4.2 Pedagogernas förhållningssätt

Vi upplevde, under våra observationer, att det var relativt oorganiserat i klassrummet på skola ett och att lärarna överlag inte riktigt vågade sätta ner foten och säga ifrån när barnen pratade. Vi uppfattade det som att dem ville undvika att vara *för* auktoritära gentemot barnen. Som Dante beskrev det i intervjun, har de italienska lärarna gått från att vara mycket auktoritära, till att gå extremt åt det andra hållet och hålla alldeles för lösa tyglar. Vi kan se ett visst samband mellan just våra observationer och det Dante sa. Vi upplevde dock att det ändå var individuellt vilken lärarstil man har, då vi även såg exempel på lärare som vågade vara lite mer auktoritära när det behövdes. När det däremot gällde att ta tillvara på barns erfarenheter och låta barn få vara delaktiga och kreativa såg vi under våra observationer att lärarna var duktiga på detta. Lärarna diskuterade mycket med barnen om erfarenheter och upplevelser och utgick från dessa i många av de olika arbetena. Barnens tankar låg alltså till grund för arbetet i klassen. Denna typ av pedagogiskt förhållningssätt belyser Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003). De menar att barn i en sådan lärandemiljö, där man diskuterar och utforskar olika idéer och tankesätt, får synliggöra sina egna tankar för sig själva och de får möjlighet att arbeta med sin egen förståelse.

8 Diskussion

8.1 Lek för lärande och utveckling

För oss som blivande pedagoger i förskola och skola, håller vi verkligen med om relevansen att ta tillvara på leken som ett redskap i samband med barns lärande och utveckling. Detta eftersom att vi ser leken som det naturliga sättet för barn att uttrycka sig på och ser det därför som oerhört betydelsefullt att använda oss av detta i vårt möte med barnen. Samtidigt som vi ser leken som betydelsefull för barns lärande i skolan, ser vi också det som viktigt att tänka på, att leken inte får ”ta över” undervisningen helt och hållet. Vi anser att även den traditionella, strukturerade undervisningen måste finnas för att barnen ska få känna på olika ingångar till kunskap. Vissa barn lär sig bäst när de får lov att vara aktiva och kreativa medan andra lär sig genom att sitta och lyssna på läraren eller genom att läsa en bok. Vi lär oss alla på olika sätt. Vi ser det därför som viktigt att ge barnen en mångfacetterad undervisning där barnen får ta del av många olika pedagogiska metoder för att nå så många barn som möjligt (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003). Vi upplever det som om att vi vuxna lätt glömmer bort lekens betydelse. Då är det viktigt att tänka tillbaka på sin egen barndom och vad leken hade för betydelse då. Hur det än är så leker vi alla genom hela livet på ett eller annat sätt, även om vi inte tänker på det. Ett citat som verkligen talar för sig själv är följande. ”We don´t stop play because we grow old, we grow old because we stop play” (Knutsdotter Olofsson, 2003, s 138).

8.1.1 Gärna lek, men inte överallt

”På avsedda platser som idrottshall och skolgård, kan man leka i skolan och omvandla arbete till en trevlig och utvecklande aktivitet.” Detta citat, från en lärare på skola ett, fick oss omedelbart att reagera på våra olika sätt att se på var och när leken hör hemma i skolan. Ett annat citat från en lärare på samma skola, som vi känner mer samhörighet med, är; ”Lek är en del av inläringen i klassen, och används inom alla ämnesområden. Därför är det viktigt att leka med barnen på alla platser i skolan, även om platserna inte är avsedda för lek”. Vi håller med om att man bör leka med barnen på alla platser, inte bara på skolgårdar och i idrottshallar. Detta för att leken ska få möjlighet att vara ett naturligt moment i undervisningen, då leken blir ett redskap till det naturliga lärandet för barnen.

8.1.2 Fri lek

Utifrån vårt möte med den italienska skolan så uppfattar vi lekfullt lärande som en resurs i arbetet med eleverna. Samtidigt så anser vi att man kan gå ett ”steg längre” genom att ge utrymme för barnen till ytterligare friare former av lek. En stor betydelse för oss som blivande lärare är att ta tillvara på barns tankar, i den fria leken, som ett stöd för barns lärande i undervisningen. Vi anser att leken inte behöver vara styrd för att vara lärande, tvärtom är det i den fria leken barns egna erfarenheter, tankar och intressen blir synliga, vilka är viktiga för oss lärare att ta tillvara på i vårt möte med barnen. I den fria leken har barnen en frihet att själva strukturera upp och styra lekens innehåll och utveckling utifrån deras egna behov. Det är just i dessa situationer som vi lärare bör vara lyhörda och ta tillvara på viktiga delar i utformandet av vår egen undervisning. Detta för att fånga barnens intresse och göra skoldagen till en rolig och intressant del av barnens vardag. Enligt Doverborg & Pramling Samuelsson (2001) är det viktigt att föra ett samtal med barn för att få reda på dess inre tankar. Samtalet med barnen anser vi är en viktig del av tillvaratagandet av den fria leken. Vågar vi fråga barnen vad de gör och låter de förklara, kan vi bemöta barnens erfarenheter, tankar och intressen och i sin tur ta tillvara på dessa på ett naturligt sätt i undervisningen. Vi anser att det är viktigt som lärare att våga vara nyfiken och ta del av det barnen gör. Detta ska naturligtvis ske på ett sätt som inte stör barnen i dess lek, kanske till och med vara en av dem i leken för att verkligen förstå barnens tankar på bästa möjliga sätt.

8.2 Kreativt lärande

Det framgår i den svenska läroplanen att barn i sin undervisning ska få möjlighet att vistas i en miljö som bejakar glädje, samhörighet, kommunikation, lek och lärande i en samstämmighet (Utbildningsdepartementet, 1998). Då vi befann oss i Italien, på skola ett, fick vi verkligen se ett arbetssätt som tydliggör denna del av den svenska läroplanen. Barnen fick goda möjligheter att samtala, diskutera, argumentera och utforska varandras idéer och tankesätt, som sin tur leder till att barn lär av varandra och kan ta tillvara på varandras kunskap på ett naturligt och lustfyllt sätt. Detta arbetssätt, då barn tillåts att uppleva och diskutera tillsammans, anser vi är ett bra sätt att arbeta på för att barn ska få möjlighet till ett varierat arbetssätt, i detta fall som en kreativ form av lärande. Vi såg en intressant fortsättning av denna form av arbete, där barnen efter gemensam upplevelse och diskussion enskilt fick måla (med utgångspunkt av foton från den gemensamma upplevelsen) och skriva i sin egengjorda bok vad de själv tyckte var det centrala i upplevelsen. Detta arbetssätt anser vi är

bra då man som pedagog ska bemöta de olika barnen på dess egen utvecklingsnivå. Eftersom vi alla lär in på många olika sätt, kan vi uppleva att det ibland uppstår en viss frustration bland barn då de inte förstår. Som lärare anser vi att det då är viktigt att låta barn pröva på olika sätt att nå fram till denna nya kunskap, genom varierande arbetssätt.

8.2.1 Tillvaratagandet av egenhändigt material

Efter våra observationer på de två skolorna i Italien har vi nu fått en tydlig bild av hur man kan ta tillvara på barnens intresse för att rita och skriva som en lekfull, kreativ del i undervisningen. På skola ett i Italien finns det en lärare som lyfter det kreativa lärandet, ytterligare en nivå. Detta gör hon genom att använda sig av material som hon själv gjort samt genom att ta tillvara på delar som skapas i leken för att sedan använda dem i sin egen undervisning tillsammans med barnen. Vi anser att denna lärare verkligen försöker anpassa sitt undervisningsmaterial efter barnens intressen och för att stimulera det kreativa lärandet. Vi har, utifrån egna erfarenheter, ofta sett att lärare ”bannlyser” barns lekmaterial under lektionerna. Om barnen t.ex. har spelat kula under rasten och har med dessa in, säger läraren oftast till barnen att lägga undan kulorna för det är lektion. Istället för att bannlysa barnens lekmaterial, anser vi att man, precis som läraren i Italien, skulle kunna försöka använda sig av barnens intresse, i detta fall att spela kula eller vidare ta tillvara på det inom ett matematiskt tänkande, för att utforma olika delar av undervisningen. När det gäller att ta tillvara på material som barn själv gör, har vi fått många goda råd och idéer under hela vår utbildning på lärarhögskolan i Malmö (2003-2007). Vi har själva fått pröva på detta arbetssätt och anser att det har gett oss goda erfarenheter om hur det är att göra eget arbetsmaterial och vilken effekt detta ger då man använder det i undervisningen.

8.3 Det pedagogiska ledarskapet

På skola ett besökte vi två olika klassrum under pågående lektion. Organisationen i klassrummen var som natt och dag. I det ena klassrummet, som vi tidigare beskrivit i resultatdelen, befann sig tre yngre lärare och ljudnivån i klassrummet var mycket hög. Det kändes som att lärarna inte ville säga ifrån och våga vara auktoritära. Istället blev det en sorts ”kamp” mellan elever och lärare, om vem som kunde överrösta vem. I det andra klassrummet däremot, rådde en lugn stämning. Endast en, äldre lärare befann sig i klassrummet och hon markerade med hela sitt kroppsspråk och uttryck att det var hon som bestämde. Barnen

verkade mer accepterande av henne som auktoritet gentemot vad barnen var mot lärarna i det andra klassrummet. Vi har båda två, många olika tankar kring varför det såg så olika ut i klassrummen. Kanske beror det på åldern, utbildning eller bara på personligheten. Eller hänger kanske dessa bitar ihop? Utbildningen har ju ändrats genom åren och den traditionella, auktoritära lärarstilen håller på att förändras till en mer ”handledande” lärarroll, där barnen själva ska ha mycket inflytande och ansvar för sitt eget skolarbete. När det gäller personligheten, finns det dem som är en naturlig auktoritet, medan andra får jobba för att våga leda och våga säga ifrån när det behövs. Det finns ingen mall att följa när det gäller att vara en ”bra lärare”. Hur ska man då vara för att lyckas? En balans mellan ett auktoritärt och demokratiskt förhållningssätt är det optimala, men hur finner man denna balans?

Efter intervjuerna med Dante och Anna får vi en bild av hur mycket skolsystemet ändrats i Italien. Från att ha hållit barnen i strama tyglar, har nu skolan kanske utvecklats mot att hålla barnen i mer lösa tyglar, i vissa fall kanske *för* lösa. Vi anser att det är viktigt, men samtidigt svårt, att försöka hitta en bra balans mellan stramt och löst. Som blivande lärare, kommer vi sträva efter att försöka nå en så god balans som möjligt. Vidare tror vi att samtidigt som det är bra att låta barnen ha mer inflytande över sitt lärande, är det viktigt som lärare att kunna ge barnen vissa, tydliga ramar, en viss struktur för att på så sätt ge dem en trygghet. Med detta menar vi att barnen mår bättre av att inte få ta allt ansvar själva utan att vi som vuxna måste ge barn en viss struktur för att de ska känna trygghet, att inte allt hänger på dem. Barn behöver få vara barn och ska inte behöva vara tvungna att ta alla beslut. Knutsdotter Olofsson (2003) ser det som betydelsefullt att man som lärare hjälper barnen och ger dem en viss struktur. I exemplet med de utländska barnen på en förskola, som inte kunde leka, förklarar hon tydligt vikten av att man som lärare går in och hjälper till och vägleder barnen samt ger dem struktur och ramar, i detta fall när det gäller hur man leker.

8.4 Mötet med en annan kultur

Vår resa till Italien har varit spännande, intressant och lärorik, men samtidigt inte helt utan hinder. Vi åkte iväg med ett bagage fyllt med tankar om hur vi skulle genomföra vår studie, men vi var dock inte klara över vad vi skulle möta i Italien. Eftersom vi inte visste vad vi skulle möta, var vi medvetna om att en viss bearbetning av vårt material kanske fick göras efterhand. Våra tankar i vårt undersökningsmaterial var främst grundade på hur vi har det i vårt land när det gäller både läroplan, vårt skolsystem och utifrån våra egna erfarenheter och

utbildning. Enligt Hofstede (i Andersson m.fl. 2004) är det viktigt med en medvetenhet om sin egen kultur och dess utveckling, en kunskap om den nya kulturen och en färdighet av förståelse i mötet med den nya kulturen. Detta är viktiga egenskaper för att kunna utveckla en interkulturell kommunikationsförmåga. När vi begav oss av, var vi båda väldigt nyfikna på hur det pedagogiska förhållningssättet såg ut i de italienska kommunala skolorna, med en inriktning på hur de använder leken som ett pedagogiskt redskap/metod. Under tiden vi vistades i Italien stötte vi på en del problem som försvårade vårt genomförande av vår undersökning. Det största problemet var språket, där vi kände att det var svårt att föra fram våra tankar med vår studie. Även mötet med barnen blev annorlunda eftersom vi inte kunde föra ett samtal med dem. Det var en del ord som gjorde att vi kunde förstå varandra, men det naturliga samtalet gick förlorat, vilket gjorde att vi använde oss av teckningar för att ta del av deras tankar. Bjerke (i Andersson m.fl. 2004) anser att språket är den viktigaste nyckeln för att lyckas med en god kommunikation, men även det icke-verbala språket är av stor betydelse, så som ansiktsuttryck och kroppsrörelser. Ett problem som vi inte hade räknat med var att det är svårt att få tillåtelse att besöka skolorna så där utan vidare. Vi lyckades med två besök, tack vare kontakter. Utan dessa kontakter hade det varit svårt. Vi hade räknat med att stöta på en del problem, men att språket skulle skapa så stora problem hade vi inte riktigt föreställt oss. Eftersom Perugia är en universitetsstad, hade vi räknat med att klara oss bra med engelskan, men så var inte fallet. Kanske skulle vi ha valt ett land där vi kunde ha hanterat landets språk, eller en region i Italien, där engelskan är mer ”naturlig”. Trots våra problem känner vi att vår resa blev lyckad och att vi har fått ett intressant, innehållsrikt och brett material. Vi fångade allt vi kunde eftersom vi ville ta hem så mycket material som möjligt att arbeta med. Visst hade arbetet kunnat se ut på många andra olika sätt beroende på förberedelser, men problemen vi stötte på har gjort att vi känner en viss styrka över att vi kunde genomföra arbetet ändå. Hade vi fått möjligheten att göra om vår undersökning hade den sett annorlunda ut eftersom vi nu är medvetna om vilka hinder som kan finnas och uppstå under en undersökning liknande vår. Vi ser det som att man lär av sina misstag och att vi lär så länge vi lever.

8.5 Förslag till vidare forskning

Då vårt empiriska material tyder på att barnen inte själva uppfattar leken som närvarande i skolan och dess undervisning, har en fråga väckts hos oss; hur kan man som lärare tydliggöra leken i skolan som en del av inlärningsprocessen? Denna fråga ser vi som ett förslag till vidare forskning.

8.6 Avslutande reflektion

Under resans gång har våra tankar kring vad lek är förändrats. Till en början såg vi leken som svart eller vit, en fri eller styrd aktivitet inom skolans ramar. Men allt eftersom arbetet fortskridit och vi genomförde vår undersökning i Italien har vår syn på begreppet lek ändrats en hel del. Nu ser vi på begreppet lek med andra ögon och vi ser så många fler nyanser än vi gjort tidigare. Den viktigaste delen vi sett nu är att man tar tillvara på barns idéer och tankar när det gäller lek inom den pedagogiska verksamheten i den italienska skolan. Detta kan ske på många olika sätt bl.a. genom att låta barnen vara kreativa i sitt eget arbete och ha en undervisning som är lustfylld och lekfull. Under vår vistelse i Perugia och under vår bearbetning av vårt material har vi sett att de två kommunala skolorna vi besökte, genomsyras av ett kreativt arbetssätt som vi ibland kan sakna i den svenska skolan. Eftersom vi vet att det finns ”rena” Montessori och Reggio Emilia skolor i Italien och hur dessa arbetar pedagogiskt, kan vi ställa oss frågan om det är så att dessa även avspeglas i den kommunala skolan?

9 Referenslista

- Andersson, Christian, Cronqvist, Alexander, Falkenäs, Anna & Moderatho, Kim (2004). *Svenskt ledarskap I Kina- en ömsesidig anpassning*. Lunds Universitet.
- Bjerstedt, Åke (1997). *Rapportens yttre dräkt*. Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, Alan. (1997). *Kvantitet och kvalitet i samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Doverborg, Elisabet & Pramling Samuelsson, Ingrid (2001). *Att förstå barns tankar. Metodik en utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm: Liber AB.
- Evenshaug, Oddbjörn & Hallén, Dag (2001). *Barn- och ungdomspsykologi*. Lund: för barnintervjuer. Stockholm: Liber AB.
- Jerlang m.fl. (2003). *Utvecklingspsykologiska teorier*. Stockholm: Liber AB.
- Knutsdotter Olofsson, Birgitta. (2003). *I lekens värld*. Stockholm: Liber AB.
- Kylén, Jan-Axel (2004). *Att få svar – intervju, enkät, observation*. Stockholm: Bonnier utbildning AB.
- Lindqvist, Gunilla (1996). *Lekens möjligheter om skapande lekpedagogik i förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindqvist, Gunilla (2002). *Lek i skolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Lärarutbildningen Malmö 2003-2007 Huvudämne; Barn och ungdomsvetenskap.
- Lökken, Gunvor & Söbstad, Frode. *Observation och intervju i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Moyles, Janet R (1995) *Släpp in leken i skolan*. Stockholm: Runa.
- Pramling Samuelsson, Ingrid & Asplund Carlsson, Maj (2003). *Det lekande lärande barnet i en utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm: Liber AB.
- Pramling Samuelsson, Ingrid & Sheridan, Sonja (1999) *Lärandets grogrund*. Studentlitteratur: Lund
- Rosati, Lanfranco (061025) *Didaktik*. Italien, Universitetet i Perugia: Föreläsning.
- Sparrman, Anna (2002) *Visuell kultur i barns vardagsliv - bilder, medier och praktiker*. Linköping: Linköpings Universitet, Tema Barn.
- Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma.
- Utbildningsdepartementet (1998). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet: Lpo94 anpassas till att också omfatta förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm: CE Fritzes AB
- Vygotskij, Lev S (1930/1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos AB
- Welén, Therese (2003). *Kunskap kräver lek*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling:

Internetkällor

Den italienska läroplanen för Primary School,

http://www.pubblica.istruzione.it/news/2002/allegati/sperimentazione/indicazioni_primaria061102.pdf (2006-11-02)

FN:s Barnkonvention, artikel 32: Skydd mot ekonomiskt utnyttjande

(<http://www.rb.se/sv/Barnkonventionen/LangaVersionen/>). (2006-12-20)

Oxford English Dictionary,

http://dictionary.oed.com/cgi/entry/50181179?query_type=word&queryword=play&first=1&max_to_show=10&sort_type=alpha&result_place=1&search_id=lcU9-wlY4m7-1280&hilite=50181179 (2006-12-07)

Bilaga 1: Frågor till teckningarna (2006)

De tre frågorna till barnen på skola ett som ritade teckningar var:

- Var leker du?
- När leker du?
- Vad leker du?

Bilaga 2: Enkätfrågor till lärare och lärarstudenter (2006)

Frågor till lärare på skola ett:

1. Anser du att lek är viktigt för barn? Motivera!
2. När barnen leker i skolan, vad gör de då? Var leker dem?
3. Anser du att lek och skola hör ihop? Motivera!
4. Anser du att du använder lek i din undervisning? Motivera!
5. Säger den italienska läroplanen för Primary School något om lek i skolan? Om ja, vad?

Frågor till lärarstudenter:

1. Anser du att lek är viktigt för barn? Motivera!
2. Anser du att lek är en bra pedagogisk metod för att underlätta barns lärande? Motivera!
3. Anser du att det är lek som är viktigt för barns utveckling? (Socialt, emotionellt, språkligt, motoriskt och intellektuellt) Motivera!
4. Vad säger lärarutbildningen i Perugia om lek som pedagogiskt redskap/metod?
5. Hur upplever du att skolor i Italien använder lek som pedagogiskt redskap/metod i undervisningen?
6. Säger den italienska läroplanen för Primary School något om lek i skolan? Om ja, vad?